

NORGES HØYESTERETT

Den 28. juni 2018 avsa Høyesterett dom i

HR-2018-1271-A, (sak nr. 2018/384), straffesak, anke over dom,

I.

A

(advokat John Christian Elden)

mot

Påtalemyndigheten

(kst. statsadvokat Tormod Bakke)

II.

B

(advokat Anders Brosveet)

mot

Påtalemyndigheten

(kst. statsadvokat Tormod Bakke)

S T E M M E G I V N I N G :

- (1) Dommer **Falch**: Saken gjelder straffutmåling for grov kroppskrenkelse og for grov kroppsskade med dødsfølge, hvor en tredje person er funnet skyldig i overlagt drap.
- (2) A, hennes sønn B og hennes tidligere samboer C ble ved Gjøvik tingretts dom 17. juli 2017 dømt for overlagt drap eller medvirkning til overlagt drap på D. Straffen ble satt til fengsel i henholdsvis 19, 19 og 20 år.
- (3) Alle de domfelte anket dommen. C anket bare over straffutmålingen. A og B anket blant annet over bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet.
- (4) Eidsivating lagmannsrett, som var satt med lagrette, avsa 2. januar 2018 dom med denne domsslutningen for så vidt gjelder straffespørsmålene:

- "1. C, født 00.00.1981, dømmes for overtredelse av straffeloven § 275, jf. § 15 til fengsel i 17 – sytten – år. Til fradrag i straffen kommer 412 – firehundreogtolv – dager for utholdt varetektsfengsel.
2. B, født 00.00.1996, dømmes for overtredelse av straffeloven § 274, jf. § 273, jf. § 15 til fengsel i 5 – fem – år. Til fradrag i straffen kommer 399 – trehundreognittini – dager for utholdt varetektsfengsel.
3. A, født 00.00.1972, dømmes for overtredelse av straffeloven § 272, jf. § 271, jf. § 15 til fengsel i 2 – to – år. Til fradrag i straffen kommer 399 – trehundreognittini – dager for utholdt varetektsfengsel."

- (5) Lagretten hadde svart nei på spørsmålene om A og B var skyldig i å ha drept eller medvirket til å ha drept D. Retten la disse svarene til grunn, hvilket innebærer at de er endelig frifunnet for drap.
- (6) Lagretten ble deretter stilt nye spørsmål, som den svarte ja på. A ble funnet skyldig i grov kroppskrenkelse eller medvirkning til dette og B i grov kroppsskade eller medvirkning til dette. Lagmannsretten la ved straffutmålingen til grunn at B var medansvarlig for dødsfølgen, og at han i den relasjonen hadde utvist grov uaktsomhet.
- (7) A og B har anket til Høyesterett og påstått at straffene må nedsettes. A har særlig gjort gjeldende at lagmannsretten i skjerpene retning la vekt på forhold hun var blitt frifunnet for, noe det ikke er anledning til. B har særlig gjort gjeldende at han ikke kan gjøres ansvarlig for dødsfølgen.
- (8) *Påtalemyndigheten* har påstått ankene forkastet.
- (9) *Jeg er kommet til* at begge ankene må forkastes.
- (10) Lagmannsretten har, som grunnlag for straffutmålingen, gitt en grundig beskrivelse av hvordan D ble drept. I korthet hentet de tre domfelte ham i bil på hans bopel. D var da svekket av helseplager og medikamentinntak. C og Bs plan var å banke opp D, fordi han på et tidligere tidspunkt skulle ha misbrukt As datter, som også var Bs halvsøster. A ble etter hvert kjent med planen. De kjørte til et øde skogsområde – X i Y – hvor D ble konfrontert med beskyldningene, før han ble mishandlet til døde. Det er lagt til grunn at det var C som utførte de handlingene som var den direkte årsaken til at D døde.
- (11) Domfellelsen av B bygger på at lagretten svarte ja på spørsmålene om han er skyldig i grov kroppsskade eller medvirkning til dette, gjennom å ha forholdt seg slik:

"Lørdag 3. september 2016 ca kl 01.00 i -----vegen på X i Y grep han rundt halsen og/eller overkroppen til D og la ham i bakken på et avtalt signal fra C. Mens D lå nede holdt han en av armene til D mens C og/eller A forsøkte å feste strips på Ds armer. Etter at C hadde stukket D tre eller fire ganger i overkroppen med en kniv, sparket han D en gang i hodet. Han og C dro deretter D ut i grøftkanten før og/eller etter at C helte bensin over D. Deretter tente C på D, slik at han døde av en kombinasjon av forblødning fra stikket i halsen og varme/brannskader."

- (12) Av dommen fremgår at lagmannsretten la dette faktumet til grunn for straffutmålingen. Hans involvering er utdypet slik:

"På bakgrunn av lagrettens svar må det legges til grunn at Bs svar på Cs spørsmål om de skulle 'ta' D, var at de skulle gi ham skikkelig juling. Det legges videre til grunn at Bs

spark førte til at D mistet bevisstheten. Han var fremdeles bevisstløs da B hjalp C med å slepe han ut av vegen. B burde forstått at D neppe ville overleve å bli etterlatt på et øde sted, langt fra folk, i den tilstanden D var. Bs uaksomhet med hensyn til dødsfølgen må anses som grov."

- (13) Jeg forstår dette slik at domfellelsen av B, for det *første*, omfatter den forsettlige kroppsskaden han påførte D ved å sparke ham i hodet, slik at han mistet bevisstheten.
- (14) For det *andre* omfatter domfellelsen forsettlig medvirkning til de kroppsskadene C påførte D, først og fremst brekking av fingre og knivstikkingen – ett stikk mot hver av nyrene, ett mot lungene og ett i halsen – frem til det tidspunktet de slepte D ut av vegen. Dette innebærer, slik jeg oppfatter det, at domfellelsen av B etter lagmannsrettens bedømming *ikke* omfatter medvirkning til at C deretter tente på D, etter å ha helt bensin over ham.
- (15) Og for det *tredje* omfatter domfellelsen av B grov uaksomhet med hensyn til dødsfølgen, ved å ha etterlatt D i vegkanten. Lagmannsretten må forstås slik at selv om D ikke hadde blitt påtent, ville han, i mangel av hjelp, ha dødd av de omfattende kroppsskadene han var blitt påført, og som B hadde et medansvar for. Han kan da ikke fritas for ansvar for dødsfølgen fordi C deretter tente på D, med den følge at døden inntraff tidligere enn hva den ellers ville ha gjort.
- (16) Den grove uaksomheten knytter seg her til at B, da han etterlot D i vegkanten, måtte forstå at D kunne dø, og at han derfor var sterkt å bebreide for å ha etterlatt ham der. Denne bedømmelsen er jeg enig i.
- (17) Jeg nevner også at Bs uaksomhetsansvar for dødsfølgen klart ligger innenfor lagrettens ja-svar på spørsmålet om kroppsskaden eller medvirkningen til denne var grov, jf. straffeloven § 274, jf. § 24. Ett av alternativene er der at kroppsskaden har hatt døden til følge.
- (18) Domfellelsen av A bygger på at lagretten svarte ja på spørsmålene om hun er skyldig i grov kroppskrenkelse eller medvirkning til dette, gjennom å ha forholdt seg slik:
- "Lørdag 3. september 2016 ca kl 01.00 i -----vegen på X i Y, etter at B hadde lagt D ned på bakken, holdt hun/eller forsøkte hun å holde fast bena til D. Sammen med C forsøkte hun å feste strips rundt armene til D. Hun stakk og/eller rispet D i høyre håndflate med en kniv før hun overlot denne til C, som stakk ham tre eller fire ganger i overkroppen med kniven. Etter at C og B hadde dratt D ut i grøfttekanten, flyttet hun bilen til litt unna stedet. Deretter tente C på D, som døde av en kombinasjon av forblødning fra stikket i halsen og varme/brannskader."**
- (19) Av dommen fremgår at lagmannsretten la dette til grunn for straffutmålingen. Også As involvering er utdypet i domsgrunnene. Det fremgår at før hun hjalp til med å stripse Ds armer, hadde hun hørt at C hadde brukket flere av fingrene hans. Videre fremgår det at hun deretter skar D i hånden mens hun sa "synes du det er greit å forgripe deg på små jenter". Obduksjonen viste at D hadde et cirka tre centimeter langt og to millimeter dypt kutt i høyre håndflate.
- (20) Også ut over dette omtaler lagmannsretten hennes involvering og psykiske medvirkning til det "som skjedde på X", herunder at hun "forlot D i hjelpeløs tilstand med stor fare for

at han ville omkomme". Flere av disse uttalelsene er etter min mening noe uklare, og enkelte av dem kan bringe tanken i retning av at hun tillegges et ansvar for drapet.

- (21) Det er et sikkert utgangspunkt at straffen skal utmåles for det forhold tiltalte er domfelt for. Andre straffbare forhold kan som utgangspunkt ikke trekkes inn i straffutmålingen, se som et eksempel Rt-1986-219 på side 220. Dette gjelder i særdeleshet forhold den tiltalte er frifunnet for, se HR-2016-2269-A avsnitt 39, hvor det heter:

"... A er frifunnet for medvirkning til ulovlig frihetsberøvelse. Å bringe frihetsberøvelsen inn som et straffutmålingsmoment under drapsforbundet vil det da ikke være adgang til."

- (22) Jeg legger her til at dersom et forhold tiltalte er frifunnet for, skulle bli *vektlagt* som et skjerpene moment ved utmålingen av straff for et forhold tiltalte dømmes for, vil uskyldspresumsjonen i Grunnloven § 96 andre ledd og Den europeiske menneskerettskonvensjonen artikkel 6 nr. 2 krenkes. Disse reglene innebærer etter min mening også at domstolene, i et slikt tilfelle, heller ikke kan *formulere* seg på en måte som etterlater tvil om riktigheten av frifinnelsen.
- (23) Jeg viser i den forbindelse til Den europeiske menneskerettsdomstols avgjørelse 29. mai 2018 i sak *A mot Norge*, med henvisning til tidligere dommer. Avgjørelsen gjaldt et tilfelle hvor lagmannsretten hadde frifunnet tiltalte for straff, men dømt ham til å betale erstatning for den samme handlingen, og i den forbindelse formulert seg på en måte som hadde "cast doubt on whether the conditions for criminal liability had been met", se avsnitt 31. Dette vil i utgangspunktet krenke uskyldspresumsjonen i artikkel 6 nr. 2. I den konkrete saken forelå likevel ikke krenkelse fordi Høyesteretts ankeutvalg hadde tilsidesatt den problematiske formuleringen, se særlig avsnitt 41. Jeg mener samme norm må gjelde her. Heller ikke ved straffutmåling kan en dom begrunnes på en måte som etterlater tvil om at en frifinnelse er riktig.
- (24) Det er derfor nødvendig for meg, som grunnlag for straffutmålingen, å klargjøre hva domfellelsen av A omfatter – og hva den ikke omfatter – når lagrettens svar og lagmannsrettens bevisbedømmelse under straffutmålingen ses i sammenheng:
- (25) A er domfelt for forsettlig grov kroppskrenkelse, ikke for forsettlig drap. Domfellelsen omfatter for det *første* at hun selv påførte D kroppskrenkelse ved å stripse ham og stikke kniven i hånden hans.
- (26) For det *andre* omfatter domfellelsen forsettlig medvirkning til kroppskrenkelser som C og B påførte D. Blant annet hjalp hun til med å holde D fast mens han lå nede.
- (27) Og for det *tredje* kan jeg ikke lese dommen annerledes enn at A også holdes ansvarlig for grovt uaktsomt å ha medvirket til skadefølgene. Blant annet overlot hun kniven til C etter at han hadde brukket Ds fingre, og hun svarte deretter "det er greit" på spørsmål fra C om "vi [skal] ta ham nå". For dette er hun sterkt å bebreide, når hun også kjente Cs ADHD-diagnose, sinne og personlighetsavvik. Hun måtte da forstå at D kunne bli skadet. Dette uaktsomhetsansvaret ligger innenfor lagrettens ja-svar på spørsmålet om kroppskrenkelsen eller medvirkningen til denne var grov, jf. straffeloven § 272, jf. § 24.
- (28) Dommen må derfor forstås slik at hun på uaktsomhetsgrunnlag er holdt medansvarlig for skadene fra sparket og knivstikkene i nyrene og lungene, men ikke for skadene fra det siste

knivstikket i halsen og påtenningen av D, som skjedde etter at hun gikk for å flytte bilen. Lagmannsretten har ikke holdt A ansvarlig for dødsfølgen.

- (29) Før jeg, på dette grunnlaget, konkret fastsetter straffen, peker jeg på enkelte generelle momenter av betydning for begge de ankende partene:
- (30) Straffen skal utmåles individuelt og bygge på den enkeltes deltakelse, medvirkning og skyld. Det er likevel skjerpene at voldsutøvelsen ble begått av tre personer i fellesskap. På den måten bidro de alle til å styrke hverandres forsett. Dertil kommer at offeret da ble særlig forsvarsløst. Og dessuten, selv om verken B eller A er ansvarlige for forsettlig drap, har de deltatt i det som må betegnes som mishandling av D. Dette tilsier at det for dem begge må utmåles en ikke ubetydelig fengselsstraff.
- (31) Forsvarerne har fremholdt at handlingene var utløst av at D hadde misbrukt As datter, som også var Bs halvsøster. Jeg finner ikke dette formildende. For det første skal overgrepet mot datteren ha skjedd flere år tidligere, riktignok slik at i hvert fall B først ble kjent med opplysningen kort tid før D ble drept. Dertil kommer at mishandlingen av D – som gjengjeldelse betraktet – lå langt utenfor det forholdsmessige. Det hele fremstår etter min mening som en privat rettshåndhevelse, som det snarere er grunn til å reagere strengt mot.
- (32) Jeg går så over til utmålingen av den straff B skal få. Han dømmes for grove kroppsskader, hvor etter min mening brutaliteten og uaktsomhetsansvaret for dødsfølgen står sentralt. Strafferammen er fengsel inntil 10 år.
- (33) I Rt-2014-8 ble straffen fengsel i syv år og seks måneder for alvorlig og hensynsløs kroppsskade under særdeles skjerpede omstendigheter med døden til følge, jf. straffeloven 1902 § 229 tredje straffalternativ, jf. § 232. Jeg finner at det forhold B dømmes for, er noe mindre alvorlig, slik at utgangspunktet bør være noe lavere for ham.
- (34) I Rt-2014-392 ble straffen satt til fengsel i fire år og seks måneder for brudd på de samme straffebudene. Der hadde voldsutøvelsen ført til permanent synstap og endret utseende. Straffverdigheten var altså lavere.
- (35) Samlet sett finner jeg at et utgangspunkt på fengsel i seks år som lagmannsretten kom til, ikke er for strengt. Til fradrag kommer Bs tilståelse, som, selv om den kom sent, også beskrev morens handlinger. Jeg er derfor enig med lagmannsretten i at straffen for hans del bør reduseres med ett år til fengsel i fem år.
- (36) A dømmes for kroppskrenkelser med skadefølge, og må av den grunn få lavere straff. Strafferammen er fengsel inntil seks år. Men selv om hennes ansvar verken omfatter drapet eller dødsfølgen, var hennes fysiske og psykiske medvirkning til Cs og Bs voldshandlinger vesentlig. Det må få stor betydning ved utmålingen.
- (37) Jeg finner av den grunn at de dommene forsvareren har vist til, særlig Rt-2012-581, Rt-2012-1108 og Rt-2014-1134, ikke er retningsgivende. I lys av førstnevnte dom, peker jeg særlig på at A overlot kniven til C etter at mishandlingen var påbegynt, med kjennskap til hans sinne og personlighetsavvik.

- (38) På denne bakgrunnen har straffen i alle fall ikke blitt for streng, og den kan etter min mening ikke settes lavere enn fengsel i to år, som lagmannsretten fastsatte. Straffen bør derfor heller ikke reduseres for å unngå at hun gjeninnsettes til soning.
- (39) Aktor har, med tilslutning fra forsvarerne, opplyst at fradragene for utholdt varetektsfengsel er fastsatt uriktig i lagmannsrettens dom. Fradraget skal for begge de ankende parter være på 417 dager.
- (40) Jeg stemmer for denne

D O M :

1. Ankene forkastes.
 2. I lagmannsrettens dom, domsslutningen punkt 2 andre setning og punkt 3 andre setning, gjøres den endring at varetektsfradragene settes til 417 – firehundreogsyttten – dager.
- (41) Dommer **Matheson:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.
- (42) Dommer **Normann:** Likeså.
- (43) Dommar **Høgetveit Berg:** Det same.
- (44) Justitiarius **Øie:** Likeså.
- (45) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

1. Ankene forkastes.
2. I lagmannsrettens dom, domsslutningen punkt 2 andre setning og punkt 3 andre setning, gjøres den endring at varetektsfradragene settes til 417 – firehundreogsyttten – dager.

Riktig utskrift bekreftes: